

Seminarium "Munhålandens mysterier"

Fredag 15 mars 2024 13.30–16.30 Varberg (OBS! lokal)

Tisdag 19 mars 2024 13.30–16.30 Kungsbacka

Fredag 22 mars 2024 13.30–16.30 Halmstad

Anna Arvidsson

Övertandläkare Specialisttandvården Varberg

Vad ska vi prata om?

Läkemedelsbiverkningar i munhålan

- Muntorrhet
- Gingival hyperplasi
- Svampinfektion

Om vi hinner...

- Orala virusinfektioner

Läkemedelsbiverkningar i munhålan

Muntorrhet

Svampinfektion

Virusinfektion

Gingival hyperplasi

Hypersalivation

Stomatit/Glossit

Ulceration

Etsskador

Smakförändringar

Pigmentering

Osteonekros

Hypomineralisering

Läkemedelsbiverkningar i munhålan

Muntorrhet

Svampinfektion

Gingival hyperplasi

Hypersalivation

Stomatit/Glossit

Ulceration

Etsskador

Virusinfektion

Smakförändringar

Pigmentering

Osteonekros

Hypomineralisering

Oral candidos

Oral candidos

Candida förekommer i munnen hos friska individer och är en del av den normala orala mikrofloran

När miljön i munhålan förändras, t ex av sjukdom och/eller medicinering, ökar risken påtagligt för oral candidos

Den helt dominerande arten är *Candida albicans*

Oral candidos

Oral candidos kan delas in i fyra olika varianter:

- Pseudomembranös candidos (den vita svampen)
- Akut erytematös candidos (den röda svampen)
- Kronisk erytematös candidos (kronisk atroisk candidainfektion – protesstomatit)
- Kronisk hyperplastisk candidos

Pseudomembranös oral candidos hos det lilla barnet kallas ofta "torsk"

Vid osäkerhet – ta prov för odling

Oral candidos

Om möjligt efterfråga kvantifiering:

- Riklig, måttlig eller sparsam växt
måttlig och sparsam växt indikerar för
det mesta endast bärarskap
- Resistensbestämning

ESwab+regular swab round, vit kork

Oral candidos

Generella faktorer

Tumörsjukdomar

Immunbristsjukdom

Hematologiska sjukdomar

Strålbehandling

Bristtillstånd

Undernäring

Endokrina sjukdomar

Läkemedelsbehandling med t ex antibiotika,
cytostatika eller steroider

Oral candidos

Lokala faktorer

Tobaksrökning

Läkemedelsbehandling med steroider

Ex. Klobetasol APL munhålegel eller
inhalationsläkemedel med steroider

Muntorrhet

Behandling av Oral candidos

- Ställ alltid frågan; varför ?
- Försök behandla bakomliggande faktorer, till exempel rökning, muntorrhet
- Läkemedelsbehandling
  - Lokal
  - Systemisk

Välj lokal antifungal behandling om möjligt

- Mindre interaktionsrisk
- Färre biverkningar
- Mindre resistensutveckling

Svampbehandling lokalt:

Nystatin
(Nystimex® , Nystatin®)

1 ml x 4 ggr dagligen i 1-2 veckor.

Om protesbärare, för att undvika recidiv;

lägg protes i klorhexidin över natt under hela behandlingstiden
överväg rebasering

Svampbehandling systemisk:

Flukonazol

Vuxna: 100 mg till 200 mg en gång dagligen under 1-3 veckor

Barn: 3mg/kg (motsvarar 100mg till vuxna)

Längre behandlingstid hos patienter med kraftigt nedsatt immunförsvar

Vid protesstomatit (kronisk atrofisk candidainfektion):

50mg en gång dagligen under 14 dagar

OBS! Många interaktioner med andra läkemedel

Munvinkelragader

Angulär cheilit

Candida-associerade lesioner;
sprickor i munvinklarna

Daktacort®, **Cortimyk®**

2 ggr/dag till symtomfrihet

Allt som är vitt på tungan är inte svamp!

Ökad tillväxt av filliforma papiller

Muntorrhet

Muntorrhet

Exempel på grupper av läkemedel som har muntorrhet som biverkan

- Diuretika
- Antidepressiva
- Antikolinergika
- Anxiolytika
- Neuroleptika
- Opoider
- Antihistamin

Polyfarmaci

Risken för hyposalivation ökar med det totala antalet läkemedel

Muntorrhet

Hyposalivation – minskad salivsekretion
Xerostomi – upplevd muntorrhet

Gränsvärde för hyposalivation	6–8 år	9–15 år	Vuxna
Vilosaliv	< 0,1 ml/min	< 0,1 ml/min	< 0,1 ml/min
Stimulerad saliv	< 0,2 ml/min	< 0,5 ml/min	< 0,7 ml/min

Normal salivsekretionen för vuxna:
vid vila 0,25–0,35 ml/min
vid tuggning på 1–3 ml/min

Muntorrhet

Exempel på salivens uppgift:

- Skydda munslimhinnan
- Antibakteriellt försvar
- Enzymer för matsmältning och smakupplevelse
- Underlätta tal och nedsväljning av föda
- Buffertkapacitet (motverka pH-förändringar)
- Remineralisering av tänder

Muntorrhet

Statusfynd kan vara:

- Svårt att prata
- Dålig andedräkt
- Skummig saliv
- Glansig och atrofisk tunga
- Plackretention på tänder
- Karies
- Svampinfektion
- Erosionsskador på tänder

Anamnes t ex:

- Sveda i munnen
- Känslighet för starka smaker
- Svårt att äta
- Sömnstörningar
- Talsvårigheter

Muntorrhet

Behandling

Salivstimulering
tuggstimulering
sura smaker

Saliversättning

Saliversättningsmedel med natriumfluorid APL 0,02 %
munhålelösning

Smörjande produkter

Muntorrhet

Behandling

Pilokarpin(Salagen®)

Indikationer

- Lindring av symtom vid hypofunktion av spottkörtlarna hos patienter med svår xerostomi som orsakats av strålbehandling mot cancer i huvud-halsområdet.
- Symtomatisk behandling av muntorrhet och torra ögon hos patienter med Sjögrens syndrom.

Muntorrhet

Särskilt tandvårdsbidrag (STB)

- **Muntorrhet på grund av långvarig läkemedelsbehandling**
- 4 § Patienten ska anses muntorr om salivprov visar att
  1. sekretionshastigheten i tuggstimulerad saliv är högst 0,7 ml per minut för en mätperiod om 5 minuter och
  2. vilosaliven är högst 0,1 ml per minut för en mätperiod om 15 minuter.
- Något av de läkemedel som patienten behandlas med ska ha muntorrhet som biverkning enligt FASS.
- Läkemedelsbehandlingen ska anses som långvarig, om den förväntas pågå i minst sex månader. Om patienten inte har någon salivsekretion alls, ska läkemedelsbehandlingen anses som långvarig, om den
  - förväntas pågå i minst tre månader.
- 5 § Patienten ska styrka att han eller hon behandlas med läkemedel
- som har muntorrhet som biverkning enligt FASS med ett läkarintyg
- eller ett utdrag från det register över köp av förskrivna läkemedel (läkemedelsförteckning) som regleras i lagen (2005:258) om läkemedelsförteckning.
- Underlaget i form av läkarintyg eller utdrag från läkemedelsförteckningen och resultat av salivprov får inte vara äldre än tre månader
- när den första förebyggande tandvårdsåtgärden påbörjas. När det är
- fråga om en ansökan till Försäkringskassan om förhandsprövning enligt 4 kap. 5 a § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd får underlaget inte vara äldre än tre månader när ansökan lämnas in dit. Tiden
- ska räknas från den dag läkarintyget utfärdades, utdraget från läkemedelsförteckningen gjordes och resultatet av salivproven förelåg.
- Underlaget ska förnyas senast fyra år efter att den första förebyggande tandvårdsåtgärden påbörjades. Om Försäkringskassan vid en
- förhandsprövning har beslutat att förutsättningarna för särskilt tandvårdsbidrag enligt 2 kap. 1 a § första stycket 2 lagen (2008:145) om
- statligt tandvårdsstöd är uppfyllda, ska tiden i stället räknas från den
- dag då Försäkringskassan fattade sitt beslut

Särskilt tandvårdsbidrag

Gingival hyperplasi

Gingival hyperplasi

Läkemedel som kan ge gingivala hyperplasier:

- Kalciumantagonister; ex amlodipin
- Ciklosporin; ex sandimmun
- Fenytoin; ex epanutin

Gingival hyperplasi

Histologiskt ses:

- Ansamling av kollagen
- Inflammationsinfiltrat, ffa plasmaceller

Ökad mängd kollagen p.g.a:

Ett hämrat inflöde av kalciumjoner till fibroblaster => minskning i folsyraupptag

Folsyra behövs för processen att aktivera kollagenas

Minskad mängd kollagenas => minskad kollagennedbrytning

Gingival hyperplasi

Etiologi:

Ej helt klarlagd, genetiska faktorer påverkar sannolikt

Prevalens: ?

Riskfaktorer:

Tandköttsinflammation; parodontit

Kön; man

Rökning

Ökad förekomst frontalt i bittet

Gingival hyperplasi

Behandling

Utsättning / byte av läkemedel

Icke kirurgisk behandling

Depuration

Egenvård. Optimering av daglig oral hygien

Kirurgisk behandling

Azitromycin i kombination med optimering av oral hygien. God effekt vid gingival hyperplasier i samband med medicinering med ciklosporiner där byte av läkemedel ej är möjligt

Orala virusinfektioner

Vanligast förekommande orala virusinfektioner

- Herpes simplexvirus (HSV)
- Varicella-zostervirus (VZV)
- Coxsackievirus
- Humant papillomavirus (HPV)

Primär herpetisk gingivostomatit

- Drabbar främst små barn
- Viruset vandrar efter primärinfektion till sensoriska nervganglier där det vilar i en latent fas
- Viruset kan senare reaktiveras av exempelvis;
  - nedsatt immunförsvar
  - sol
  - Kyla
  - trauma
  - hormonella förändringar
  - okänd orsak

Sekundär herpesinfektion

- Reaktivering av virus
- Oftast endast på läppar, hårda gommen och fasta gingivan
- Vid svårt sjuk och nedsatt patient kan virusblåsor/sår förekomma i hela munslemhinna.

Behandling primär herpetisk gingivostomatit

Smärtlindring

Lokal; Lidokainhydroklorid i Oral Cleaner APL 5mg/ml

Systemisk; Paracetamol

Vid svårare fall kan antiviral behandling förkorta förloppet

Behandling vid reaktivering av HSV (herpes labialis, herpetisk stomatit)

Behandling bör sättas in tidigt för bästa effekt

Så länge patienten har vätskande sår/blåsor/krustor har farmakologisk behandling effekt

Lokal: Aciklovir kräm 5% (Zovirax®, Anti®) 5ggr/dagligen under 5 dagar

Systemisk (Vuxna och barn från 3 år): Aciklovir 200mg, 5ggr/dag i 5 dagar

Bältros (Herpes zoster)

Behandling herpes zoster - bältros

Se till att patienten får en läkarkontakt för bedömning.

Om behandling sätts in bör den påbörjas så tidigt som möjligt (inom 72 timmar)

Risk för postherpetisk smärta - ökad risk med stigande ålder (>50år)

<https://terapirek.regionhalland.se/terapirekommendationer/kapitel-11-infektionssjukdomar/virusinfektioner/#herpes-zoster-10>

Humant papillomavirus

Oral vårta (verucca vulgaris)

anna.arvidsson@regionhalland.se